

Effect of Empowerment-Based Parenting Program on Emotional Processing of Mothers of Adolescents with Hearing Loss

Zohre Eghbalnia¹, Mohammad Ashori^{2*} & Ghasem Norouzi³

1. Ph.D. Student of Psychology and Education of People with Special Needs, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran ORCID: 0000-0002-8443-488x

2. Associate Professor, Department of Psychology and Education of People with Special Needs, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran. (Corresponding Author) m.ashori@edu.ui.ac.ir 0000-0002-1685-2932

3. Associate Professor, Department of Psychology and Education of People with Special Needs, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran. g.norouzi@edu.ui.ac.ir ORCID: 0000-0002-8624-7818

Abstract

Aim: The purpose of the present study was to determine the effect of empowerment-based parenting program on emotional processing in mothers of Adolescents with hearing loss.

Method: The research method was quasi-experimental with a pre-test, post-test design and a control group. The statistical population included all the mothers of 12 to 15-year-old adolescents with hearing loss in Mashhad in 2023-2024. 32 people were selected through a convenience sampling method and randomly assigned to two experimental and control groups (16 people). The Emotional Processing Scale (Baker et al., 2007) was used to collect data. The experimental group participated in the Reckmeyer and Robison empowerment-based parenting program (2016) in 10 sessions of 70 minutes, while the control group did not participate in this program. The data were analyzed using univariate and multivariate analysis of covariance in SPSS version 25.

Findings: The findings showed that the empowerment-based parenting program had a significant effect on improving the emotional processing in mothers of adolescents with hearing loss ($F = 734.64$, $F = 0.001$). In addition, it significantly reduced suppression ($F = 213.52$, $F = 0.001$), unpleasant emotional experience ($F = 266.56$, $F = 0.001$), emotional processing symptoms ($F = 86.89$, $F = 0.001$), avoidance ($F = 181.12$, $F = 0.001$), and emotional control ($F = 297.19$, $F = 0.001$).

Conclusion: A competency-based parenting program that emphasizes identifying and strengthening the abilities, talents, and skills of parents and children improved emotional processing in mothers of adolescents with hearing loss.

Keywords: Adolescents with Hearing Loss, Emotional Processing, Empowerment-Based Parenting

اثربخشی برنامه فرزندپروری توانمندمحور بر پردازش هیجانی مادران نوجوانان کم‌شنا

زهره اقبال‌نیا^۱، محمد عاشوری^{۲*} و قاسم نوروزی^۳

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی و آموزش افراد با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
zohre_eghbalniya@edu.ui.ac.ir

ORCID: 0000-0002-8443-488x

۲. دانشیار گروه روانشناسی و آموزش افراد با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول)
m.ashori@edu.ui.ac.ir

ORCID: 0000-0002-1685-2932

۳. دانشیار گروه روانشناسی و آموزش افراد با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
g.norouzi@edu.ui.ac.ir

ORCID: 0000-0002-8624-7818

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف تعیین اثربخشی برنامه فرزندپروری توانمندمحور بر پردازش هیجانی مادران نوجوانان کم‌شنا انجام شد.

روش: این پژوهش به روش نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون، پس‌آزمون و گروه کنترل انجام شد. جامعه آماری شامل تمامی مادران نوجوانان کم‌شنا ۱۲ تا ۱۵ ساله ناحیه شش شهر مشهد در سال ۱۴۰۴-۱۴۰۳ بود که ۳۲ نفر از آن‌ها با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و به‌طور تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل (۱۶ نفری) جایگزین شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه پردازش هیجانی باکر و همکاران (۲۰۰۷) استفاده شد. گروه آزمایش در برنامه فرزندپروری توانمندمحور رکمایر و رابیسون (۲۰۱۶) در ۱۰ جلسه ۷۰ دقیقه‌ای شرکت کردند ولی گروه کنترل در این برنامه شرکت نکرد. داده‌ها با استفاده از تحلیل کوواریانس تک‌متغیری و چندمتغیری در نسخه ۲۵ نرم‌افزار SPSS تحلیل شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که برنامه فرزندپروری توانمندمحور تأثیر معناداری در بهبود پردازش هیجانی مادران نوجوانان کم‌شنا داشت ($F=734/64, P=0/001$). علاوه بر این، سبب کاهش معنادار سرکوبی ($P=0/001, F=213/52$)، تجربه هیجانی ناخوشایند ($F=266/56, P=0/001$)، نشانه‌های هیجانی پردازش ($F=86/89, P=0/001$)، اجتناب ($F=181/12, P=0/001$) و کنترل هیجانی ($F=297/19, P=0/001$) شد.

نتیجه‌گیری: برنامه فرزندپروری توانمندمحور که بر شناسایی و تقویت توانایی‌ها، استعدادهای مهارت‌های والدین و فرزندان تأکید دارد سبب بهبود پردازش هیجانی در مادران نوجوانان کم‌شنا شد.

کلیدواژه‌ها: پردازش هیجانی، فرزندپروری توانمندمحور، نوجوانان کم‌شنا

مقدمه

آسیب شنوایی^۱ که شامل ناشنوایی^۲ و کم‌شنوایی یا سخت‌شنوایی^۳ می‌شود به عنوان یکی از شایع‌ترین آسیب‌های حسی در سراسر جهان شناخته شده است (آقازارتی و همکاران، ۱۴۰۱). تشخیص ناشنوایی می‌تواند تأثیر نامطلوبی بر هیجان‌های مادران بگذارد و آن‌ها را به چالش بکشد (آستا و همکاران، ۲۰۲۴)، زیرا اعضای خانواده یک کودک کم‌شنوا اغلب مجبورند تصمیم‌های مهمی بگیرند، با موقعیت‌های پیچیده روبرو شوند و استرس نسبتاً بالایی را تحمل کنند (کونتینیزیو و همکاران، ۲۰۲۳). در واقع، نقش‌های نیمه‌تخصصی والدین نسبت به فرزندانشان، فشار بیشتری بر آن‌ها وارد می‌کند و سایر نقش‌های والدینی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (کوبوسکو و همکاران، ۲۰۲۵). والدینی که از کودک کم‌شنوا مراقبت می‌کنند مسئولیت و استرس فرزندپروری^۴ بیشتری را تجربه می‌کنند (اوبه و همکاران، ۲۰۲۲؛ پارتینگتون و همکاران، ۲۰۲۴). هدف اصلی در این شرایط، ایجاد و حفظ تعامل مناسب در محیط خانه است (گیز، ۲۰۲۰)، زیرا مادران کودکان کم‌شنوا به اطلاعات جامعی درباره آسیب شنوایی فرزندشان، راهبردهای فرزندپروری و دسترسی به گروه‌های حمایتی والدین دارای شرایط مشابه نیاز دارند (آلتونتاسو کاراتاش، ۲۰۲۴).

معمولاً مادران نوجوانان کم‌شنوا استرس بیش از حدی را متحمل می‌شوند (شاستری و همکاران، ۲۰۲۵). با توجه به چالش‌هایی که این مادران با آن‌ها روبه‌رو هستند، امکان دارد با مشکلاتی در حیطه پردازش هیجانی^۵ مواجه شوند (ماجورانو و همکاران، ۲۰۲۰). درمان‌های شناختی رفتاری می‌توانند به بهبود پردازش هیجانی کمک کنند (اسدنیا و همکاران، ۱۴۰۳). نقص در پردازش هیجانی نیز، یک عامل کلیدی در آسیب‌پذیری و ایجاد اختلال اضطراب در والدین است. از طرفی، پریشانی روان‌شناختی والدین به‌طور غیرمستقیم از طریق فضای هیجانی خانواده با پریشانی روان‌شناختی نوجوان مرتبط است (ژو و همکاران، ۲۰۲۵). در ضمن، هیجان‌های نامناسب باعث ایجاد سوگیری توجه و نقص در پردازش هیجانی نیز می‌شود (مهری‌نژاد و همکاران، ۲۰۱۶). والدین نوجوان کم‌شنوا در تعامل دوجانبه با مشکلات بیشتری مواجه هستند و فشار روانی در آن‌ها افزایش می‌یابد. گاهی نیز سازگاری در این خانواده‌ها کمتر می‌شود و برای مدیریت چالش‌های زندگی تحت تأثیر منابع مقابله شخصی و اجتماعی قرار می‌گیرند (ریف و همکاران، ۲۰۱۸). از سوی دیگر، بهبود مهارت‌های والدین، به ویژه مادران کودکان کم‌شنوا، سبب بهبود

1. hearing impairment

2. deafness

3. hard of hearing

4. parenting stress

5. emotional processing

نگرش مثبت، شکل‌گیری ارزش‌ها، ایجاد رفتارهای مطلوب، بهبود روابط و تنظیم هیجان مادر و فرزند می‌شود (گیز، ۲۰۲۰).

مشکلات عمده‌ای در خانواده‌های دارای فرزند کم‌شنوا وجود دارد که ریشه آن‌ها به روابط بین والدین و فرزند کم‌شنوا مربوط است (اگبرت، ۲۰۲۵). در این راستا، برنامه فرزندپروری توانمندمحور^۱ یکی از مداخله‌های مؤثر است که والدین بر این اساس، با شناسایی و دنبال کردن توانمندی‌ها به زندگی مطلوب و هدف خود در زندگی دست می‌یابد. در واقع، والدین با توجه به توانمندی‌های خود برای تربیت فرزندشان، تلاش می‌کنند تا فرصت‌های مناسبی را برای آن‌ها فراهم کنند؛ به این ترتیب، فرزند کوشش بیشتری در راستای استفاده بهتر از توانایی‌های خود برای دستیابی به موفقیت می‌کند (رکمایر و رابیسون، ۲۰۱۶). زیربنای فرزندپروری توانمندمحور، نظریه توسعه روابط مبتنی بر نقاط قوت است (کلیفتون و اندرسون، ۲۰۰۲). این نظریه از کار دونالد کلیفتون نشات می‌گیرد که در سال ۲۰۰۲ توسط انجمن روان‌شناسی آمریکا به رسمیت شناخته شد. مری‌گری مبتنی بر توانمندسازی دارای چهار مولفه کلیدی شامل افزایش خودآگاهی؛ تغییر در دیدگاه، وضعیت عاطفی و رفتار؛ پیوندهای قوی‌تر والدین و فرزند؛ و راهبردهای مقابله‌ای است (لوبنیکو و فوراکرس، ۲۰۲۴). فرزندپروری توانمندمحور، یک سبک فرزندپروری مثبت‌نگر^۲ است که با تقویت یا بهبود شخصیت، توانایی‌ها، استعدادها و مهارت‌های منحصر به فرد کودک یا تأکید بر توانمندی‌ها و نقاط قوت او مشخص می‌شود (واترز و همکاران، ۲۰۱۹). در واقع، استفاده از روش‌های شناسایی و تقویت توانمندی‌ها به صورت کاربردی برای والدین به شیوه‌ای ساده، گونه خاصی از این نوع فرزندپروری می‌باشد (واترز، ۲۰۱۷). کلید فرزندپروری توانمندمحور بر این اصل استوار است که ابتدا والدین باید استعدادهای خود را شناسایی نمایند و درک کنند که چگونه می‌توانند از آن‌ها را به بهترین شکل در مورد فرزندان و خانواده استفاده نمایند، سپس استعدادهای فرزند خود را جستجو کنند و به او کمک نمایند تا استعدادهایش را به توانمندی تبدیل کند و پرورش دهد (رکمایر و رابیسون، ۲۰۱۶). فرزندپروری توانمندمحور توضیح می‌دهد که چرا این نوع فرزندپروری به‌منظور کمک به کودکان برای انسان خوب بودن در جهان بسیار مهم است (ارسلان و همکاران، ۲۰۲۲).

پژوهش‌هایی درباره اثربخشی فرزندپروری توانمندمحور در حوزه‌های مختلف انجام شده است. برای مثال، نتایج پژوهش لوبنیکو و فوراکرس (۲۰۲۴) نشان داد که مری‌گری مبتنی بر توانمندسازی منجر به تقویت سبک فرزندپروری حامی خودمختاری شد و والدین توانستند به فعالیت‌های فرزندان خود در استفاده مؤثر از رسانه‌های دیجیتال نظم بدهند. نتایج پژوهش آلن و همکاران (۲۰۲۲) نشان داد که

¹. empowerment-based parenting

². positive parenting

فرزندپروری توانمندمحور بر شرایط روانی اجتماعی دانش‌آموزان تأثیر مثبت قابل توجهی داشت و ارزیابی مجدد مثبت، پردازش عاطفی و تعلق به مدرسه را در آن‌ها بهبود بخشید. یافته‌های پژوهش نیوس و همکاران (۲۰۲۱) حاکی از آن بود که آموزش توانمندسازی والدین منجر به کاهش قابل توجه استرس والدین شد. نیکستری و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی عنوان کردند که آموزش والدین و توانمندسازی آنان سبب بهبود کیفیت تعامل والد-کودک و ارتباط زبانی کودکان کم‌شنوا شد. نتایج پژوهش واترز و همکاران (۲۰۱۹) حاکی از تأثیر چشمگیر فرزندپروری توانمندمحور بر بهزیستی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بود. داویدز و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی چالش‌های تجربه‌شده تعاملی والدین و فرزند کم‌شنوای آن‌ها پرداختند و نشان داده‌اند که آموزش و آگاهی والدین باعث بهبود تعامل والد-کودک^۱ کم‌شنوا می‌شود. آقازیرتی و همکاران (۱۴۰۰) در یک مطالعه مقدماتی به این نتیجه رسیدند که کشف و تحلیل پرورش فرزند کم‌شنوا و نحوه تعامل و پرورش این کودکان از سوی والدین بر نحوه رضایت آن‌ها از زندگی و کیفیت زندگی‌شان در آینده تأثیر چشمگیری دارد. علاوه بر این، عاشوری و غفوریان (۱۳۹۸) در پژوهش خود نشان دادند که آموزش مهارت‌های فرزندپروری منجر به بهبود نیمیخ ارتباط والدین با فرزند کم‌شنوای آن‌ها می‌شود.

با توجه به این که داشتن یک کودک دارای ناتوانی تأثیر قابل توجهی بر اعضای خانواده می‌گذارد، والدین به تدریج این واقعیت که فرزندشان شرایط خاصی دارد را می‌پذیرند (دارانیدهران و کوروتیسری، ۲۰۲۵). از طرفی، نحوه فرزندپروری و تعامل والدین بر رفتارهای نوجوانان کم‌شنوا و میزان سازگاری آن‌ها مؤثر است و این نوجوانان در خانواده‌هایی که کم‌شنوایی آنان مورد پذیرش قرار می‌گیرد از تعادل روانی بهتری برخوردارند (آقازیرتی و همکاران، ۱۴۰۰)؛ بنابراین، برنامه فرزندپروری توانمندمحور می‌تواند بهزیستی والدین و سبک فرزندپروری آن‌ها را بهبود بخشد (واترز و همکاران، ۲۰۱۹). در این راستا، ساختار حمایتی خانواده می‌تواند باعث افزایش شایستگی و خودمختاری فرزند شود (مارتینز-یارزا و همکاران، ۲۰۲۴). علاوه بر این، توانمندسازی والدین به کاهش استرس فرزندپروری و مشکلات رفتاری فرزندان نیز کمک قابل توجهی می‌کند (دیمن و همکاران، ۲۰۲۱؛ زیودار چگینی و همکاران، ۲۰۲۱). با این حال، مشکلات زیادی در خانواده‌های دارای فرزند کم‌شنوا وجود دارد که شامل عدم اطلاعات کافی درباره تعامل با فرزند کم‌شنوا می‌شود (عاشوری، ۱۴۰۰). با توجه به اینکه کیفیت تعامل والد-کودک بر رشد همه جانبه کودک کم‌شنوا تأثیر می‌گذارد (هالاها و همکاران، ۲۰۲۳)، به برنامه‌هایی نیاز است که عملکرد والدین و دلبستگی والد-کودک را تقویت کند (هله و همکاران، ۲۰۲۳).

^۱. parent-child interaction

برنامه فرزندپروری توانمندمحور مبتنی بر نقاط قوت و توانمندی‌های فرزندان است (واترز و همکاران، ۲۰۱۹). در حالی که در برنامه‌های فرزندپروری مانند آموزش مدیریت والدین بر شیوه‌هایی رفتاردرمانی و اصلاح مشکلات رفتاری کودک تمرکز دارد (میگن، ۲۰۲۲)، یا برنامه فرزندپروری مثبت مبتنی بر نظریه یادگیری اجتماعی است و از اصول این نظریه استفاده می‌کند (جلیل‌آبکنار، ۲۰۲۵). تفاوت برنامه فرزندپروری توانمندمحور با سایر برنامه‌های فرزندپروری در این است که بر شناسایی و تقویت توانایی‌ها، استعدادها و مهارت‌های والدین و فرزندان تأکید می‌کند (رکمایر و رایبسون، ۲۰۱۶). به این ترتیب والدین می‌توانند با استفاده از توانایی‌هایی خود به استعداد فرزندان پی ببرند و مهارت‌های لازم را در او تقویت کنند. در واقع، این مسأله حاکی از اهمیت و ضرورت کاربرد برنامه فرزندپروری توانمندمحور است. از طرفی دیگر، مشکلاتی که والدین نوجوانان کم‌شنا در پردازش هیجانی و فراهیجان دارند به شیوه‌های فرزندپروری هم مربوط می‌شود. به نظر می‌رسد این برنامه بتواند به آن‌ها کمک مؤثری کند. در ضمن، با توجه به رابطه پویا و دوسویه بین فرزندپروری و رفتار کودک، پرداختن به عواملی که به بهبود این رابطه منجر شود و توانمندی والدین را برای مقابله با مشکلات و چالش‌های پرورش یک نوجوان کم‌شنا ارتقا بخشد، ضروری است. علاوه بر این، از آنجا که فرزندپروری توانمندمحور می‌تواند به‌عنوان یک عامل، مشکلات رفتاری، هیجانی و تعاملی در مادر و نوجوان کم‌شنا را تبیین کند؛ انجام پژوهش در این زمینه می‌تواند خلاء پژوهشی مهمی را برطرف نماید و منجر به شناخت و درک واقعی مشکلات هیجانی والدین شود. از این‌رو، پژوهش حاضر با هدف اثربخشی برنامه فرزندپروری توانمندمحور بر پردازش هیجانی مادران نوجوانان کم‌شنا انجام شد.

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون، پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه مادران دارای فرزند نوجوان کم‌شنوای ۱۲ تا ۱۵ ساله ناحیه شش شهر مشهد در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ می‌شد که در مجموع ۸۷ نفر بودند. حجم نمونه پژوهش شامل ۳۲ مادر می‌شد که از طریق مدارس فرزندان نوجوان کم‌شنوای آن‌ها شناسایی و با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. این مادران به روش تصادفی ساده در یک گروه آزمایش و یک گروه کنترل ۱۶ نفری جایگزین شدند. لازم به ذکر است که ریزش شرکت‌کنندگان در گروه آزمایش ۲ نفر بود که در نهایت ۱۴ نفر شدند. ملاک‌های ورود به پژوهش شامل دامنه سنی ۳۵ تا ۴۵ سال، تحصیلات دیپلم تا فوق لیسانس، زندگی با همسر و فرزندان، تمایل به شرکت در پژوهش، داشتن فرزند نوجوان کم‌شنوای

۱۲ تا ۱۵ ساله با افت شنوایی ۵۰ تا ۷۰ دسی‌بل و بدون ناتوانی همبود مانند ناتوانی جسمی، ناشنوایی یا کم‌توانی ذهنی بر اساس پرونده تحصیلی می‌شد. ملاک‌های خروج از پژوهش نیز شامل غیبت بیش از دو جلسه در روند مداخله، عدم تمایل به ادامه شرکت در مداخله به علت مشغله کاری یا سایر دلایل شخصی، شرکت در جلسات آموزشی مشابه در حین پژوهش و ابتلا به بیماری‌های خاص یا واگیردار در حین پژوهش می‌شد.

نسخه پیش از انتشار

ابزارهای پژوهش

مقیاس پردازش هیجانی^۱: این مقیاس را باکر و همکاران (۲۰۰۷) طراحی کرده‌اند. نسخه اولیه دارای ۴۸ آیتم بود که باکر و همکاران (۲۰۱۰) بعدها آن را به ۲۵ آیتم کاهش دادند. مقیاس پردازش هیجانی دارای ۵ خرده‌مقیاس به نام سرکوبی با آیتم‌های ۹، ۷، ۱۶، ۱۹، ۲۵، تجربه هیجانی ناخوشایند با آیتم‌های ۳، ۸، ۱۱، ۱۲، ۲۲، نشانه‌های هیجانی پردازش با آیتم‌های ۱، ۲، ۵، ۲۴، ۲۰، اجتناب با آیتم‌های ۴، ۱۳، ۱۴، ۲۱، ۲۳ و کنترل هیجانی با آیتم‌های ۶، ۱۰، ۱۵، ۱۷، ۱۸ است. این مقیاس به صورت طیف لیکرت پنج درجه‌ای نمره‌گذاری می‌شود و به هر ماده بر اساس مقیاس لیکرت از نمره ۱ برای کاملاً مخالفم تا نمره ۵ برای کاملاً موافقم تعلق می‌گیرد. به این ترتیب در این مقیاس، حداقل نمره ۲۵ و حداکثر نمره، ۱۲۵ است. در مقیاس پردازش هیجانی، نمره کمتر بیانگر پردازش هیجانی بهتر است و نمره کل از مجموع نمرات خرده‌مقیاس‌ها به دست می‌آید. باکر و همکاران (۲۰۱۰) ضرایب آلفای کرونباخ و بازآزمایی این مقیاس را به ترتیب ۰/۹۲ و ۰/۷۹ گزارش کرده‌اند. در ایران نیز لطفی و همکاران (۱۳۹۶) ضریب همبستگی این مقیاس را با مقیاس تنظیم هیجان ۰/۵۴ محاسبه نمودند که بیانگر روایی همگرای آزمون است. همچنین آن‌ها پایایی مقیاس را به روش همسانی درونی با آلفای کرونباخ ۰/۹۵ و روایی سازه آن را تایید کرده‌اند. در پژوهش رعیت‌نیا و همکاران (۱۳۹۹) پایایی به روش آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های سرکوبی ۰/۸۱، تجربه هیجانی ناخوشایند ۰/۹۰، نشانه‌های هیجانی پردازش ۰/۹۲، اجتناب ۰/۸۷ و کنترل هیجانی ۰/۸۹ گزارش شده است. در پژوهش حاضر، پایایی به روش آلفای کرونباخ برای مقیاس پردازش هیجانی ۰/۸۹ و برای خرده‌مقیاس‌هایی سرکوبی، تجربه هیجانی ناخوشایند، نشانه‌های هیجانی پردازش، اجتناب و کنترل هیجانی به ترتیب ۰/۷۹، ۰/۹۱، ۰/۸۸، ۰/۸۹ و ۰/۸۳ به دست آمد.

برنامه فرزندپروری توانمندمحور: در پژوهش حاضر برای مداخله فرزندپروری توانمندمحور از ساختار پروتکل فرزندپروری توانمندمحور رکمایر و رابیسون (۲۰۱۶) استفاده شد که خلاصه جلسات آن در جدول ۱ ارائه شده است. برای تعیین روایی محتوایی این برنامه از ضریب نسبی روایی محتوایی و شاخص روایی محتوایی استفاده شد. برای این کار، برنامه در اختیار ۱۰ نفر از متخصصان قرار گرفت. آن‌ها، محتوای هر جلسه را بر اساس سه طبقه ضروری، مفید و غیرضروری بررسی کردند و به طبقه‌های ضروری، مفید و غیرضروری به ترتیب نمره یک، صفر و منفی یک دادند. نسبت روایی محتوایی با روش لاشه ۰/۹۴ به دست آمد. این متخصصان، شاخص روایی محتوایی کل برنامه را با تعیین میانگین کل نمرات سه معیار

^۱ emotional processing scale

سادگی، ارتباط و وضوح بر اساس طیف لیکرت چهار درجه‌ای محاسبه مشخص کردند. به این ترتیب، شاخص روایی محتوایی برنامه ۰/۹۶ به دست آمد. در نهایت، برنامه فرزندپروری توانمندمحور در ۱۰ جلسه ۷۰ دقیقه‌ای برای مادران نوجوانان کم‌شنا در گروه آزمایش به صورت گروهی اجرا شد.

جدول ۱. خلاصه جلسات فرزندپروری توانمندمحور (رکمایر و رابیسون، ۲۰۱۶)

جلسات	هدف	محتوا	تکلیف
جلسه اول	نحوه برقراری ارتباط مؤثر و تعامل مطلوب با نوجوان کم‌شنا	ایجاد ارتباط امیدآفرین با پیوند والد-نوجوان کم‌شنا، شناسایی نقشه توانمندی‌ها و آماده‌سازی برای تغییر	نوشتن نحوه ایجاد امید در روابط خانوادگی، نوشتن پنج توانمندی برجسته خود و فرزند
جلسه دوم	ایجاد محیط مثبت، حمایتی و سرشار از عشق و احترام بدون قضاوت و انتقاد از نوجوان کم‌شنا	تشکیل گروه همیار مادران، نوشتن ویژگی‌های یک محیط مطلوب	لیست کردن نیازهای اساسی، لیست کردن نیازهای نوجوان کم‌شنا
جلسه سوم	فرزندپروری مثبت با تأکید بر استعداد، توانمندی‌ها و نقاط قوت نوجوان کم‌شنا	بررسی نیازها، توجه به تفاوت‌های فردی خانوادگی با گفتگوی مثبت	ارائه فعالیت هنری یا دستی شاخص فرزند خود، اجرای اقتصاد ژتونی در خانه و گزارش آن
جلسه چهارم	تقویت مثبت با تعریف و تمجید مبتنی بر نقاط قوت و توانمندی‌ها	هدف‌گذاری و بهزیستی، خودباوری، تاب‌آوری و انعطاف‌پذیری	تعیین اهداف کوتاه، میان و بلندمدت، مثالی از تاب‌آوری و انعطاف خود در هفته اخیر
جلسه پنجم	ویژگی‌های شخصیتی و روان‌شناختی مثبت خود و فرزند کم‌شنا	تشویق به خودآموزی، خودتنظیمی و مواجهه با چالش‌های ویژه	اجرای یک فعالیت جذاب و چالشی به اشاره و تهیه کلیپ
جلسه ششم	شناسایی و مدیریت هیجان‌ها و رفتارها با تأکید بر احساس تعلق و خوش‌بینی	شناسایی و مدیریت هیجان‌ها و رفتارها با تأکید بر احساس تعلق و خوش‌بینی	لیست هیجان و رفتار تجربه شده در دو روز گذشته در جدول

جلسه هشتم	بهبود عملکرد فردی با خودآگاهی، مسئولیت‌پذیری، امیدبخشی و عزت نفس	نوشتن نامه‌ای به فرزند کم‌شنوای خود با توجه به ظرفیت‌ها و محدودیت‌ها
جلسه نهم	مهارت‌ها و ویژگی‌های شاخص خود و فرزند کم‌شنوا در جامعه	بهبود عملکرد اجتماعی با افزایش همدلی و همکاری با دیدگاه مثبت مشترک اخیر با سایر مادران با فرزند کم‌شنوا
جلسه دهم	منابع محیطی، مشارکت اجتماعی و بازی‌های گروهی و آموزشی ویژه محله، اجرای بازهای گروهی	گزارش همکاری با متخصصان، معلمان و افراد در خانواده

شیوه اجرا

برای انجام پژوهش پس از اخذ کد اخلاق به شماره IR.UI.REC.1404.004 از کمیته اخلاق دانشگاه اصفهان، معرفی‌نامه برای آموزش و پرورش استثنایی خراسان رضوی گرفته شد. سپس به مدارس ویژه ناشنوایان در شهر مشهد رجوع گردید و مادران شرکت‌کننده در پژوهش با کمک مشاور مدرسه از طریق پرونده تحصیلی دانش‌آموزان کم‌شنوای ۱۲ تا ۱۵ ساله شناسایی شدند. در مرحله بعدی، ۳۲ مادر با روش نمونه‌گیری در دسترس و بر اساس ملاک‌های ورود انتخاب و به روش تصادفی ساده در یک گروه آزمایش و یک گروه کنترل ۱۶ نفری جایگزین شدند. ریزش شرکت‌کنندگان در گروه آزمایش در حین مداخله ۲ نفر بود که در نهایت ۱۴ نفر شدند. در واقع، شرکت‌کنندگان در گروه آزمایش ۱۴ نفر و در گروه کنترل ۱۶ نفر بود. هر دو گروه بعد از هماهنگی‌های لازم به یکی از مراکز مشاوره مشهد به نام مرکز مشاوره خانواده که دسترسی‌پذیری نسبتاً خوبی داشت دعوت شدند. همه آن‌ها پرسشنامه پردازش هیجانی باکر و همکاران (۲۰۰۷) را تکمیل کردند. در ادامه گروه آزمایش در ۱۰ جلسه ۷۰ دقیقه‌ای در برنامه فرزندپروری توانمندمحور شرکت کردند در حالی که برای گروه کنترل در این مدت آموزشی ارائه نشد. جلسات مداخله را پژوهشگر و دستیار وی که کارشناسی ارشد روانشناسی داشتند و آموزش لازم را دیده بودند، اجرا کردند. پس از اجرای جلسات آموزشی برای گروه آزمایش، همان پرسشنامه به عنوان پس‌آزمون برای هر دو گروه اجرا شد. برای

تحلیل داده‌های پژوهش از روش تحلیل کوواریانس تک‌متغیری و چندمتغیری استفاده گردید. برای این کار از نسخه ۲۶ نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

یافته‌ها

میانگین و انحراف استاندارد سن مادران شرکت‌کننده در گروه آزمایش و کنترل به ترتیب $39/27 \pm 2/24$ و $40/05 \pm 2/18$ بود. بر اساس نتایج آزمون t مستقل مشخص شد که گروه‌ها از نظر سن تفاوت معناداری نداشتند ($P = 0/57$) و ($t = 0/63$). شاخص‌های توصیفی مانند میانگین و انحراف استاندارد نمرات پردازش هیجانی و خرده‌مقیاس‌های آن (سرکوبی، تجربه هیجانی ناخوشایند، نشانه‌های هیجانی پردازش، اجتناب و کنترل هیجانی) و مقدار آماره آزمون شاپیرو ویلکز در گروه‌های آزمایش و کنترل مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول ۲ گزارش شده است.

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی متغیر پردازش هیجانی و خرده‌مقیاس‌های آن

مقیاس	مرحله	آزمایش		شاپیرو ویلکز		کنترل		شاپیرو ویلکز	
		میانگین	انحراف معیار	آماره	P	میانگین	انحراف معیار	آماره	P
سرکوبی	پیش‌آزمون	۱۹/۵۰	۲/۳۴	۰/۹۲	۰/۲۶	۱۹/۷۵	۱/۸۴	۰/۸۶	۰/۲۲
	پس‌آزمون	۱۱/۵۰	۱/۹۵	۰/۹۶	۰/۷۴	۲۰/۰۶	۱/۷۳	۰/۹۵	۰/۵۶
تجربه	پیش‌آزمون	۲۲/۰۷	۱/۷۷	۰/۹۳	۰/۳۱	۲۳/۱۲	۱/۹۲	۰/۸۰	۰/۳۰
ناخوشایند	پس‌آزمون	۱۱/۳۵	۱/۵۹	۰/۸۹	۰/۰۹	۲۲/۵۰	۱/۶۳	۰/۸۸	۰/۴۰
نشانه‌های	پیش‌آزمون	۲۲/۷۱	۱/۵۸	۰/۳۰	۰/۱۶	۲۲/۵۰	۱/۶۷	۰/۸۷	۰/۳۱
هیجانی	پس‌آزمون	۱۱/۶۴	۳/۴۱	۰/۳۵	۰/۶۹	۲۱/۵۹	۱/۵۴	۰/۱۵	۰/۴۰
اجتناب	پیش‌آزمون	۲۲/۲۸	۱/۸۵	۰/۹۲	۰/۱۹	۲۲/۰۶	۱/۱۸	۰/۹۲	۰/۱۷
	پس‌آزمون	۱۴/۴۲	۱/۶۹	۰/۹۱	۰/۱۸	۲۱/۵۶	۱/۰۹	۰/۸۹	۰/۰۷

کنترل	پیش‌آزمون	۱۸/۷۸	۲/۲۲	۰/۷۸	۰/۳۰	۱۹/۶۲	۲/۱۲	۰/۹۳	۰/۲۳
هیجانی	پس‌آزمون	۹/۷۱	۱/۷۷	۰/۸۷	۰/۴۹	۱۹/۱۸	۱/۹۷	۰/۹۲	۰/۱۷
پردازش	پیش‌آزمون	۱۰۵/۳۵	۳/۵۸	۰/۸۲	۰/۱۱	۱۰۷/۰۶	۲/۹۵	۰/۹۳	۰/۳۲
هیجانی	پس‌آزمون	۵۸/۶۴	۵/۷۵	۰/۹۴	۰/۳۳	۱۰۴/۸۷	۲/۸۲	۰/۹۳	۰/۳۳

با توجه به نتایج در جدول ۲، تغییر میانگین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون پردازش هیجانی و خرده‌مقیاس‌های آن در مادران نوجوانان کم‌شنوا در گروه آزمایش قابل توجه است ولی تغییر نمرات در گروه کنترل کمتر می‌باشد. همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود برای بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش از آزمون شاپیرو ویلکز استفاده شد که نتایج، حاکی از نرمال بودن توزیع داده‌ها است ($P > 0/05$). برای تعیین میزان اثربخشی برنامه فرزندپروری توانمندمحور بر پردازش هیجانی از آزمون آماری تحلیل کوواریانس تک‌متغیری استفاده شد. علاوه بر تائید نرمالیتی داده‌ها، از آزمون لون برای بررسی همگنی واریانس‌ها استفاده شد. با توجه به سطح معناداری آزمون لون برای نمره پردازش هیجانی که برابر با $0/14$ بود فرضی همگنی واریانس بین گروه‌های همپراش و وابسته مورد تأیید قرار گرفت ($P > 0/05$). علاوه بر این، بین متغیر همپراش و متغیر وابسته رابطه خطی وجود داشت و مفروضه شیب خط رگرسیون هم برقرار بود ($P > 0/05$). بنابراین می‌توان از این آزمون آماری استفاده کرد که نتایج آن در جدول ۳ گزارش شده است.

جدول ۳. نتایج تحلیل کوواریانس تک‌متغیری برای پردازش هیجانی

منبع اثر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری	ضریب اتا	توان آزمون
پیش‌آزمون	۱۲/۴۴	۱	۱۲/۴۴	۰/۶۲	۰/۴۳	۰/۰۲	۰/۱۱
گروه	۱۴۶۵۲/۵۴	۱	۱۴۶۵۲/۵۴	۷۳۴/۶۴	۰/۰۰۱	۰/۹۶	۱/۰۰
خطا	۵۳۸/۵۲	۲۷	۱۹/۹۴				
کل	۲۲۴۶۷۷/۰۰	۳۰					

با توجه به نتایج جدول ۳ و مقدار $F = 734/64$ برای منبع گروه که در سطح $P = 0/001$ معنادار است، می‌توان عنوان کرد که برنامه فرزندپروری توانمندمحور بر پردازش هیجانی مادران نوجوانان کم‌شنوا تأثیر

مثبت و معناداری داشت. با توجه به ضریب اتا می‌توان گفت که ۹۶ درصد از تغییر پردازش هیجانی این مادران از شرکت در برنامه فرزندپروری توانمندمحور ناشی می‌شود.

برای تعیین اثربخشی برنامه فرزندپروری توانمندمحور بر خرده‌مقیاس‌های سرکوبی، تجربه هیجانی ناخوشایند، نشانه‌های هیجانی پردازش، اجتناب و کنترل هیجانی در مادران نوجوانان کم‌شنوا از آزمون آماری تحلیل کوواریانس چندمتغیری استفاده شد. ابتدا مفروضه‌های این آزمون به شرح زیر مورد بررسی قرار گرفت. نتایج آزمون شاپیرو ویلکز بیانگر نرمال بودن توزیع داده‌ها بود ($P > 0/05$). از آزمون لون برای بررسی همگنی واریانس‌ها استفاده شد. با توجه به این که سطح معناداری آزمون لون برای خرده‌مقیاس‌های سرکوبی، تجربه هیجانی ناخوشایند، نشانه‌های هیجانی پردازش، اجتناب و کنترل هیجانی به ترتیب برابر با $0/64$ ، $0/78$ ، $0/40$ ، $0/08$ و $0/84$ بود و همه آن‌ها بیشتر از $0/05$ است، فرض همگنی واریانس بین گروه‌های همپراش و وابسته مورد تأیید قرار گرفت. علاوه بر این، رابطه خطی بین متغیرهای همپراش و متغیرهای وابسته وجود داشت یا به عبارت دیگر، مفروضه شیب خط رگرسیون هم برقرار بود ($P > 0/05$). نتایج آزمون پاکس نیز حاکی از همگنی ماتریس‌های واریانس-کوواریانس بود ($\text{Box's } M = 24/64$ و $P = 0/11$). نتیجه آزمون بارتلت نیز بیانگر همبستگی کافی بین متغیرها است ($\text{Approx. Chi-Square} = 16/35$ و $P = 0/001$). به این ترتیب، مقدار آزمون لامبدای ویکلز $0/02$ با $F = 145/56$ به دست آمد ($P = 0/001$). بنابراین می‌توان عنوان کرد که میانگین نمرات گروه آزمایش و کنترل با حذف اثر متغیر همپراش، حداقل در یکی از خرده‌مقیاس‌های سرکوبی، تجربه هیجانی ناخوشایند، نشانه‌های هیجانی پردازش، اجتناب و کنترل هیجانی در مادران نوجوانان کم‌شنوا تفاوت معناداری دارد. در ادامه نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری در جدول ۴ گزارش شده است.

جدول ۴. نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری برای خرده‌مقیاس‌های پردازش هیجانی

متغیرها	منبع اثر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	P	ضریب اتا	توان آزمون
سرکوبی	پیش‌آزمون	۱۹/۱۲	۱	۱۹/۱۲	۸/۶۰	۰/۰۰۷	۰/۲۷	۰/۸۰
	گروه	۴۷۴/۵۵	۱	۴۷۴/۵۵	۲۱۳/۵۲	۰/۰۰۱	۰/۹۰	۱/۰۰
	خطا	۵۱/۱۱	۲۳	۲/۲۲				
	کل	۸۳۸۶/۰۰	۳۰					
تجربه	پیش‌آزمون	۱/۸۰	۱	۱/۸۰	۰/۵۹	۰/۴۴	۰/۰۲	۰/۱۱
ناخوشایند	گروه	۸۰۵/۵۸	۱	۸۰۵/۵۸	۲۶۶/۵۶	۰/۰۰۱	۰/۹۲	۱/۰۰
	خطا	۶۹/۵۰	۲۳	۳/۰۲				

						۳۰	۹۹۷۹/۰۰	کل	
۰/۱۳	۰/۰۳	۰/۳۸	۰/۸۰	۵/۶۹	۱	۵/۶۹	۵/۶۹	پیش‌آزمون	نشانه‌های
۱/۰۰	۰/۷۹	۰/۰۰۱	۸۶/۸۹	۶۱۸/۲۶	۱	۶۱۸/۲۶	۶۱۸/۲۶	گروه	هیجانی
				۷/۱۱	۲۳	۱۶۳/۶۵	۱۶۳/۶۵	خطا	
					۳۰	۹۵۲۴/۰۰	۹۵۲۴/۰۰	کل	
۰/۰۵	۰/۰۰۱	۰/۹۶	۰/۰۰۲	۰/۰۰۴	۱	۰/۰۰۴	۰/۰۰۴	پیش‌آزمون	اجتناب
۱/۰۰	۰/۸۸	۰/۰۰۱	۱۸۱/۱۲	۳۲۷/۳۲	۱	۳۲۷/۳۲	۳۲۷/۳۲	گروه	
				۱/۸۰	۲۳	۴۱/۵۶	۴۱/۵۶	خطا	
					۳۰	۱۰۴۰۹/۰۰	۱۰۴۰۹/۰۰	کل	
۰/۹۹	۰/۵۲	۰/۰۰۱	۲۵/۳۷	۴۱/۸۲	۱	۴۱/۸۲	۴۱/۸۲	پیش‌آزمون	کنترل
۱/۰۰	۰/۹۲	۰/۰۰۱	۲۹۷/۱۹	۴۸۹/۸۶	۱	۴۸۹/۸۵	۴۸۹/۸۵	گروه	هیجانی
				۱/۶۴	۲۳	۳۷/۹۱	۳۷/۹۱	خطا	
					۳۰	۷۳۱۱/۰۰	۷۳۱۱/۰۰	کل	

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که مقادیر F برای منبع گروه در تمامی خرده‌مقیاس‌ها معنادار است. بر اساس ضریب اتا می‌توان بیان کرد که به ترتیب ۹۰، ۹۲، ۷۹، ۸۸ و ۹۲ درصد از تغییر در نمرات خرده‌مقیاس‌های سرکوبی، تجربه هیجانی ناخوشایند، نشانه‌های هیجانی پردازش، اجتناب و کنترل هیجانی در مادران نوجوانان کم‌شنوا به دلیل مشارکت در برنامه فرزندپروری توانمندمحور است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تعیین اثربخشی برنامه فرزندپروری توانمندمحور بر پردازش هیجانی مادران نوجوانان کم‌شنوا انجام شد. بر اساس نتایج، برنامه فرزندپروری توانمندمحور توانست پردازش هیجانی مادران نوجوانان کم‌شنوا را بهبود بخشد. نتایج این پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش لوبنیکوا و فوراکرس (۲۰۲۴) مبنی بر اثربخشی قابل توجه مربی‌گری مبتنی بر توانمندسازی بر سبک فرزندپروری و فعالیت‌های فرزندان، نیوس و همکاران (۲۰۲۱) در خصوص اثربخشی آموزش توانمندسازی والدین بر کاهش قابل توجه استرس والدین، نیکستری و همکاران (۲۰۲۱) در راستای تأثیر مطلوب آموزش والدین و توانمندسازی آنان بر کیفیت تعامل والد- کودک و ارتباط زبانی کودکان کم‌شنوا همسو بود.

در راستای تبیین نتایج می‌توان گفت برنامه فرزندپروری توانمندمحور از طریق ایجاد فرصت‌هایی برای توانمندسازی والدین سبب می‌شود تا مشکلات روان‌شناختی آن‌ها از جمله استرس و افسردگی کاهش یابد (نیوس و همکاران، ۲۰۲۱). از طرفی، والدین در پرورش فرزندان کم‌شنوای خود با چالش‌های

خاصی مواجه هستند (آقازارتی و همکاران، ۱۴۰۱). بسیاری از خانواده‌ها از داشتن فرزندان کم‌شنا یا ناشنوا به دلیل بروز تعارض زناشویی، روابط اجتماعی محدود و ناسازگاری رفتاری در سایر فرزندان رنج می‌برند (هالاها و همکاران، ۲۰۲۳). در حالی که توانمندسازی والدین به کاهش مشکلات رفتاری فرزندان و شرایط هیجانی والدین نیز کمک قابل توجهی می‌کند. زیرا زمانی که والدین از سطوح بالاتر توانمندسازی برخوردار باشند، آمادگی بیشتری برای مقابله موفقیت‌آمیز با استرس‌های محیطی و رفتار چالش‌برانگیز فرزندان دارند (دیمن و همکاران، ۲۰۲۱).

فرزندپروری توانمندمحور یک روش مؤثر برای فرزندان است تا احساس کنند والدین‌شان آن‌ها را پذیرفته‌اند و به آن‌ها توجه می‌کنند. به این ترتیب، روابط والدین و فرزندان بهبود می‌یابد (واترز، ۲۰۱۷). در واقع، آموزش توانمندسازی مادران در چهار حیطه مسئولیت و تعهد، رضایت، عزت نفس و تعهد شخصی به‌طور معناداری دشواری‌های فرزندپروری را کاهش می‌دهد. علاوه بر این، آموزش توانمندسازی در کاهش چالش‌های فرزندپروری از نظر دغدغه‌های مادری، لذت بردن از شرایط و تغییر در زندگی مؤثر است. علاوه بر این، آموزش توانمندسازی والدین تأثیر چشمگیری بر دشواری گذار به فرزندپروری و مدیریت هیجان‌ها دارد (زیودار چگینی و همکاران، ۲۰۲۱). به همین دلیل، مشارکت در برنامه فرزندپروری توانمندمحور می‌تواند به عنوان یک عامل محافظتی به بهبود پردازش هیجانی مطلوب در والدین کمک کند.

برای تبیین دقیق‌تر نتایج می‌توان عنوان کرد که والدین نوجوانان ناشنوا و کم‌شنا به دلیل احتمال عدم توانایی در برقراری ارتباط با فرزندان ممکن است احساس خودکارآمدی پایینی داشته باشند (هالاها و همکاران، ۲۰۲۳). علاوه بر این، تجربه مداوم استرس مادران دارای نوجوان کم‌شنا تأثیری منفی بر روابط خانوادگی می‌گذارد و مادران در برقراری ارتباط با فرزندان دچار مشکلاتی به‌ویژه در پردازش هیجانی و حمایت از فرزند خود می‌شوند (شاستری و همکاران، ۲۰۲۵). این موضوع می‌تواند سبب تشدید مشکل در عملکرد و پردازش هیجانی آن‌ها شود (عاشوری، ۱۴۰۰). از طرف دیگر، والدین در شیوه فرزندپروری توانمندمحور از طریق شناسایی و پیگیری توانمندی‌ها به زندگی مطلوب و هدف خود در زندگی دست می‌یابند (آلن و همکاران، ۲۰۲۲). همچنین نحوه به کار گرفتن توانمندی‌های والدین در پرورش فرزندان و ایجاد فرصت‌هایی در خانه به منظور استفاده از توانمندی‌ها در نوجوان در راستای دستیابی به احساس موفقیت و رضایت خاطر و استفاده از روش‌های شناسایی شده و تقویت توانمندی‌ها به صورت کاربردی برای والدین به روشی ساده امکان‌پذیر می‌شود (واترز و همکاران، ۲۰۱۹). به‌طور کلی، برنامه فرزندپروری توانمندمحور بر نحوه برقراری ارتباط مؤثر و تعامل مطلوب با نوجوان کم‌شنا تمرکز

دارد و بر استعداد، توانمندی‌ها و نقاط قوت نوجوان کم‌شنوا تأکید می‌کند. علاوه بر این، به ویژگی‌های شخصیتی، هیجانی و روانی مثبت خود و فرزند کم‌شنوا توجه دارد و مهارت‌ها و ویژگی‌های شاخص مادر و فرزند را تقویت می‌کند (رکمایر و رابیسون، ۲۰۱۶). در این راستا، مادران هیجان‌های مثبت‌تری را تجربه می‌کنند و کمتر دچار احساسات و افکار منفی می‌شوند. بنابراین، برنامه فرزندپروری توانمندمحور به والدین در پردازش هیجانی آن‌ها کمک می‌کند.

در این پژوهش، برنامه فرزندپروری توانمندمحور به صورت گروهی در ده جلسه برای مادران اجرا شد. یکی از محدودیت‌های پژوهش، تعداد کم نمونه به دلیل دسترسی دشوار به والدین نوجوانان کم‌شنوا است. محدودیت دیگر استفاده از نمونه‌گیری به روش در دسترس بود که تعمیم یافته‌ها را محدود می‌کند. محدودیت بعدی، استفاده از پرسشنامه به عنوان یک ابزار خودگزارشی و سوگیری احتمالی شرکت‌کنندگان در پاسخ به سوال‌های آن برای بررسی پردازش هیجانی است. علاوه بر این، پژوهش‌های اندکی درباره برنامه فرزندپروری توانمندمحور برای کودکان و نوجوانان کم‌شنوا در خارج و داخل کشور انجام شده است که مقایسه نتایج را محدود می‌کند. با توجه به تأثیر این نوع فرزندپروری بر پردازش هیجانی در مادران نوجوانان کم‌شنوا، استفاده از این برنامه برای پدران این نوجوانان نیز توصیه می‌گردد. همچنین پیشنهاد می‌شود تأثیر برنامه فرزندپروری توانمندمحور بر والدین کودکان پیش‌دبستانی و دبستانی بررسی شود. با توجه به یافته‌های این پژوهش می‌توان از برنامه فرزندپروری توانمندمحور برای والدین سایر گروه‌های کودکان و نوجوانان با نیازهای ویژه استفاده و نتایج را مقایسه کرد. به لحاظ روش‌شناختی هم پیشنهاد می‌شود حجم نمونه و تعداد گروه‌ها در پژوهش‌های آتی افزایش یابد تا تأثیر این برنامه با سایر برنامه‌های فرزندپروری مانند فرزندپروری مثبت مقایسه گردد و از روش نمونه‌گیری تصادفی استفاده شود. در پژوهش‌های بعدی می‌توان از حالت‌های مختلف ارائه مداخله، یعنی مداخله فشرده هفتگی به صورت حضوری یا مجازی استفاده کرد. در نهایت، پیشنهاد می‌شود دوره‌هایی برای پیگیری تأثیر مداخله در نظر گرفته شود. علاوه بر این از این برنامه می‌توان در پایگاه‌ها، مدارس و مراکز آموزشی و توانبخشی مختلف استفاده کرد.

موازن اخلاقی

این پژوهش مستخرج از رساله دکتری رشته روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی در دانشگاه اصفهان است و شناسه اخلاق به شماره IR.Ul.REC.1404.004 از کمیته اخلاق دانشگاه اصفهان را دارد،

اصول اخلاقی پژوهش از جمله رازداری، محرمانه ماندن و حریم خصوصی افراد رعایت شد و شرکت در پژوهش هیچ‌گونه آسیب احتمالی برای شرکت‌کنندگان نداشت.

مشارکت نویسندگان

مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه دکتری نویسنده اول در رشته روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی دانشگاه اصفهان به تاریخ ۱۴۰۳/۱۲/۲۵ بود. نویسنده اول و نویسنده مسئول وظیفه گردآوری داده‌ها، نوشتار نسخه اولیه، ویرایش و بازنگری آن و نویسندگان همکار وظیفه نظارت بر پژوهش، تأیید ابزارها، نظارت بر صحت انجام مداخله را بر عهده داشتند.

تعارض منافع

این مقاله حامی مالی و تعارض منافع ندارد.

سپاسگزاری

بدین وسیله از مادران نوجوانان کم‌شنوا که ما در انجام این پژوهش یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

References

- Aghaziarati, A., Ashori, M., & Norouzi, G. (2021). Analyzing and discovering the challenges of raising a child with hearing loss from the perspective of parents with normal hearing and the adolescents with hearing loss: A pilot study. *Journal of Family Research, 17*(2), 283–301. [[Link](#)]
- Aghaziarati, A., Ashori, M., Norouzi, G., & Hallahan, D. P. (2022). Presenting a model of challenges of raising preschool children with hearing loss based on grounded theory: A qualitative study. *Applied Psychology, 16*(4), 160–133. [[Link](#)]
- Allen, K. A., Waters, L., Arslan, G., & Prentice, M. (2022). Strength-based parenting and stress-related growth in adolescents: Exploring the role of positive reappraisal, school belonging, and emotional processing during the pandemic. *Journal of Adolescence, 94*(2), 176–190. [[Link](#)]

- Altuntas, S., & Karataş, H. (2024). Experiences of mothers with hearing impairment regarding the care of their children. *Research and Theory for Nursing Practice*. [[Link](#)]
- Arslan, G., Burke, J., & Majercakova Albertova, S. (2022). Strength-based parenting and social-emotional wellbeing in Turkish young people: Does school belonging matter? *The Educational and Developmental Psychologist*, 39(2), 161–170. [[Link](#)]
- Asadnia, S., Mufassery, M. R., Agashteh, M., Torabzadeh, N., & Hoseinpour, P. (2024). The mediating role of emotional processing in the relationship between brain-behavioral systems and panic disorder. *Applied Psychology*, 18(4), 32–53. [[Link](#)]
- Ashori, M., & Ghaforian, M. (2020). The effect of positive parenting program training on the relationship profile of mothers and hearing loss children. *Journal of Exceptional Children*, 20(3), 88–79. [[Link](#)]
- Ashori, M. (2022). *Psychology, education & rehabilitation of people with hearing impairment* (1st ed.). Isfahan University. [[Link](#)]
- Asta, B., Satekin, M. Ç., Uzdil, N., & Yilmaz, S. T. (2024). The effect of having a child with hearing impairment on parents. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 177, 111864. [[Link](#)]
- Clifton, D. O., & Anderson, E. C., (2016). *Strengths quest: Discover and develop your strengths in academics, career, and beyond*. Washington, DC: The Gallup Organization. [[Link](#)]
- Continisio, G. I., D'Errico, D., Toscano, S., Maldonato, N. M., De Falco, R., Nunziata, F., Rodio, A., Casarella, A., Del Vecchio, V., Fetoni, A. R., & Malesci, R. (2023). Parenting stress in mothers of children with permanent hearing impairment. *Children (Basel, Switzerland)*, 10(3), 517. [[Link](#)]
- Damen, H., Scholte, R. H. J., Vermulst, A. A., van Steensel, P., & Veerman, J. W. (2021). Parental empowerment as a buffer between parental stress and child behavioral problems after family treatment. *Children and Youth Services Review*, 124, 105982. [[Link](#)]
- Dauids, R, Roman, N. & Schenck, C. (2021). The challenges experienced by parents when parenting a child with hearing loss within a South African context. *Journal of Family Social Work*, 24(1), 60–78. [[Link](#)]
- Dharanidharan, D., & Kuruveettissery, S. (2025). Stress and coping among parents of children with hearing impairment: a scoping review. *British Journal of Guidance & Counselling*, 1–18. [[Link](#)]

- Egbert, J. (2025). Adverse childhood experiences among deaf and hard-of-hearing adults. *Disability and Health Journal*, 18(1), 101711. [[Link](#)]
- Giese, K. A. (2020). *Factors that Influence Parent Communication Decisions for Their Deaf or Hard of Hearing Child in Illinois* (Doctoral dissertation, Illinois State University). [[Link](#)]
- Hallahan, D. P., Pullen, P. C., & Kauffman, J. M. (2023). *Exceptional learners: An introduction to special education* (15th Ed.). Pearson Education, Inc. [[Link](#)]
- Helle, J., Vøllestad, J., Schanche, E., & Hjelen Stige, S. (2023). From seeing difficult behaviour to recognizing legitimate needs - A qualitative study of mothers' experiences of participating in a circle of security parenting program in a public mental health setting. *Psychotherapy Research: Journal of the Society for Psychotherapy Research*, 33(4), 482–493. [[Link](#)]
- Jalil-Abkenar, S. S. (2025). Triple-P: Interaction of mother-adolescent with intellectual and developmental disability. *Journal of Intellectual Disabilities*, 29(2), 259–270. [[Link](#)]
- Lubennikova, E., & Fouracres, A. J. S. (2024). Empowering parents to regulate child screen media use through strength-based coaching: interpretative phenomenological analysis. *Coaching: An International Journal of Theory, Research and Practice*, 1–18. [[Link](#)]
- Kobosko, J., Śliwa, L., Ganc, M., Jedrzejczak, W. W., Poremska, D. B., & Skarzynski, H. (2025). Health-related quality of life and the role of the big five personality traits in postlingually deaf cochlear implant users. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research: JSLHR*, 68(1), 349–363. [[Link](#)]
- Magen, R. (2022). Parent management training. In L. Rapp-McCall, K. Corcoran, & A. R. Roberts (Eds.), *Social workers' desk reference* (4th ed., pp. 654–658). Oxford University Press. [[Link](#)]
- Majorano, M., Guerzoni, L., Cuda, D., & Morelli, M. (2020). Mothers' emotional experiences related to their child's diagnosis of deafness and cochlear implant surgery: Parenting stress and child's language development. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 130, 109812. [[Link](#)]
- Martinez-Yarza, N., Solabarrieta-Eizaguirre, J., & Santibáñez-Gruber, R. (2024). The impact of family involvement on students' social-emotional development: The mediational role of school engagement. *European Journal of Psychology of Education*, 39(1), 4297–4327. [[Link](#)]

- Mehrinejad, A., Farahbijari, A., & Norouzi Nargesi, M. (2016). Comparison of attention bias and emotional processing styles in female students with generalized anxiety disorder, with body dysmorphic disorder and inpatient. *Clinical Psychology Studies*, 7(24), 99–114. [[Link](#)]
- Mennin, D. S., Heimberg, R. G., Turk, C. L., & Fresco, D. M. (2005). Preliminary evidence for an emotion dysregulation model of generalized anxiety disorder. *Behaviour Research and Therapy*, 43(10), 1281–1310. [[Link](#)]
- Nicastri, M., Giallini, I., Ruoppolo, G., Prosperini, L., de Vincentiis, M., Lauriello, M., Rea, M., Traisci, G., & Mancini, P. (2021). Parent training and communication empowerment of children with cochlear implant. *Journal of Early Intervention*, 43(2), 117–134. [[Link](#)]
- Nieves, H., Clements-Hickman, A., & Davies, C. C. (2021). Effect of a parent empowerment program on parental stress, satisfaction, and length of stay in the neonatal intensive care unit. *The Journal of Perinatal & Neonatal Nursing*, 35(1), 92–99. [[Link](#)]
- Partington, P., Major, G., & Tudor, K. (2024). Deaf students' perception of wellbeing and social and emotional skill development within school: A critical examination of the literature. *International Journal of Disability, Development and Education*, 71(1), 55–68. [[Link](#)]
- Reckmeyer, R., & Robison, J. (2016). Strengths based parenting: Developing your children's innate. Gallup Press; Har/Psc edition. [[Link](#)]
- Rieffe, C., Broekhof, E., Eichengreen, A., Kouwenberg, M., Veiga, G., da Silva, B. M. S., van der Laan, A., & Frijns, J. H. M. (2018). Friendship and emotion control in pre-adolescents with or without hearing loss. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 23(3), 209–218. [[Link](#)]
- Shastri, U., Prakasan, N., Satheesan, L., Kumar, K., & Kalaiah, M. K. (2025). Parental stress, learned helplessness, and perceived social support in mothers of children with hearing loss and mothers of typically developing children. *Audiology Research*, 15(1), 1–12. [[Link](#)]
- Ubah, J. C., Egbe, C. I., Ugwuanyi, L. T., Uzoamaka, A. J., Dike, A. A., Nnamani, O., Chukwuma, I. S., Otu, M. S., Adaka, T. A., Nnamani, A. P., Nwankwor, P. P., Ogele, U. I., Okoyeukwu, N. G., Ukoha, E. O., & Uloh-Bethels, A. C. (2022). Effect of peer tutoring on social adjustment among English learners with hearing impairments in special primary schools. *Medicine*, 101(14), e28907. [[Link](#)]

- Waters, L. E., Loton, D., & Jach, H. K. (2019). Does strength-based parenting predict academic achievement? The mediating effects of perseverance and engagement. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 20(4), 1121–1140. [[Link](#)]
- Waters, L. (2017). *The strength switch: How the new science of strength-based parenting helps your child and your teen flourish*. Avery. [[Link](#)]
- Zaidman-Zait, A. & Most, T. (2020). Pragmatics and peer relationships among deaf, hard of hearing, and hearing adolescents. *Pediatrics*, 146(3), 298–303. [[Link](#)]
- Zhou, S., Kwan, C. K., Ai, Y., & Ma, Y. (2025). Parent-adolescent intergenerational transmission of distress: The roles of family climate, adolescents' self-compassion and mindfulness. *Frontiers in Psychology*, 16, 1595515. [[Link](#)]
- Zivdar Chegini, L., Akbari Kamrani, M., Shiri, M., Farid, M., & Homami, S. (2021). The effect of an empowerment training program on the difficulty of the transition to parenthood and parenting stress: A quasi-experimental study among Iranian primiparous women. *Shiraz E-Medical Journal*, 22(3), e101531. [[Link](#)]